

ORGANIZAREA ȘI ACȚIUNEA SISTEMULUI DE APĂRARE A DOBROGEI ÎN ANII 1939-1941

Costin SCURTU

Muzeul Militar Național Regele „Ferdinand I”, filiala Constanța

DOI: 10.55535/GMR.2022.2.12

Evenimentele politice europene din deceniul al patrulea al secolului XX au avut repercusiuni negative asupra sistemului de securitate al României, ceea ce a generat intensificarea măsurilor de pregătire a economiei, populației și teritoriului pentru apărare, astfel încât armata română să fie în măsură să respingă o eventuală agresiune asupra teritoriului național. Dobrogea avea să cunoască, la rândul ei, transformările sistemului de apărare a teritoriului românesc: Divizia 9 Infanterie se afla pe frontiera de sud a Dobrogei, iar Divizia 10 infanterie era dispusă în zona Deltei și a județului Tulcea. În acele circumstanțe, primarul Constanței din acea vreme, generalul (r.) Teodor Nicolau, a luat măsuri de protejare a populației în cazul unor eventuale bombardamente, construind adăposturi subterane de mare capacitate.

Cuvinte-cheie: Al Doilea Război Mondial, Dobrogea, Divizia 9 Infanterie, Divizia 10 infanterie, frontul antisovietic.

Evenimentele politice din Europa anului 1938 au avut consecințe negative asupra sistemului de securitate al României (Petrașe, 2009, p. 6)¹, astfel încât structurile de decizie militară au fost nevoite să intensifice măsurile de pregătire a economiei, populației și teritoriului pentru apărare pentru ca armata română să fie în măsură să respingă o eventuală agresiune la adresa teritoriului național.

Destructurarea rapidă a întregului sistem de securitate creat de România în perioada interbelică făcea ca situația să fie critică. Dobrogea avea să cunoască, la rândul ei, transformările sistemului de apărare a teritoriului românesc. La 10 februarie 1938, prin Decretul nr. 828, s-a stabilit o nouă organizare a Armatei de Uscat pentru pace, astfel: șapte corpuri de armată, 21 de divizii de infanterie și nouă brigăzi motorizate. Din cele 21 de divizii de infanterie, nouă erau destinate acoperirii frontierei: patru pe frontiera de vest (1, 16, 17, 19 I), patru pe frontiera de est (8, 12, 14, 15 I) și una (D. 9 I) pe frontiera de sud a Dobrogei. Celelalte 12 divizii de infanterie, brigăzile 1 și 2 moto erau prevăzute a fi dispuse în zona interioară (AMR, fond 333, dosar nr. 1757, f. 5-35).

La 3 martie 1939, a fost aprobată *Legea pentru apărarea antiaeriană activă și pasivă a teritoriului nr. 938*. De asemenea, a fost reorganizat Serviciul General de Pândă și Alarmă al Teritoriului, subordonat grupărilor de apărare contra aeronavelor operative. Ca urmare, s-a solicitat organizarea adăposturilor subterane și extinderea lucrărilor de apărare pasivă la instituțiile școlare pe baza ordinelor Ministerului Educației Naționale nr. 1700 din 1938. Măsurile solicitate și aplicate de primarul municipiului Constanța, generalul (r.) Teodor Nicolau (1878-1952), au constat în:

- a) construirea de adăposturi subterane din beton armat în locul viran vecin școlii, rezervat pentru piață, sau în alt loc mai potrivit;

Evenimentele politice din Europa anului 1938 au avut consecințe negative asupra sistemului de securitate al României, astfel încât structurile de decizie militară au fost nevoite să intensifice măsurile de pregătire a economiei, populației și teritoriului pentru apărare pentru ca armata română să fie în măsură să respingă o eventuală agresiune la adresa teritoriului național.

¹ Generalul (ret.) Ion Tutoveanu, fost șef al Statului Major General, își amintea că promoția 1935-1938 de la Școala Militară de Infanterie era numită „*promoția dezarmării*”.

Edilul oraşului a luat măsuri de protejare a populaţiei în cazul unor eventuale bombardamente, construind adăposturi subterane de mare capacitate (pentru 500 de persoane). De asemenea, la iniţiativa sa, a fost construit un dig de apărare în nordul oraşului.

- b) aşezarea de lăzi cu nisip în colţurile podurilor, prevăzute cu lopeţi;
- c) instalarea extincătoarelor pentru stingerea sau localizarea incendiilor până la sosirea pompierilor comunali;
- d) construirea unei scări fixe pentru urcat în pod;
- e) fabricarea unor guri de incendiu şi vase cu apă;
- f) crearea unor tărgi cu brancarde sanitare;
- g) confecţionarea unor truse aprovizionate cu toate cele necesare ajutorului sanitar;
- h) ungerea – din timp – cu materii ignifugare a lemnăriei acoperişului acestui imobil şi procurarea unor asemenea materiale;
  - i) aşezarea unui strat de nisip în pod, de aproximativ 2-3 cm;
  - j) instalarea unui telefon pentru cazul de alarmă şi ajutor imediat.

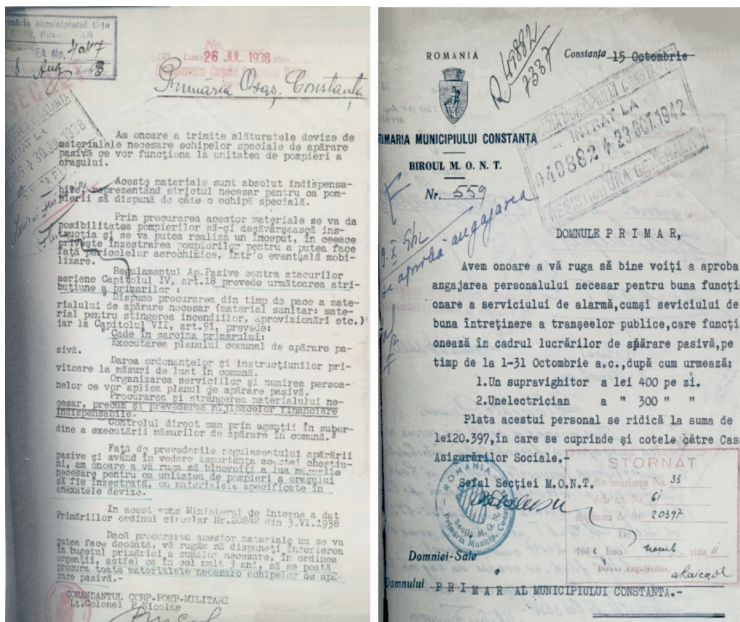
Rolul coordonator îl avea Comitetul comunal de apărare pasivă al municipiului Constanţa (DJAN, Raportul către primarul Constanţei, 1939). Edilul oraşului a luat măsuri de protejare a populaţiei în cazul unor eventuale bombardamente, construind adăposturi subterane de mare capacitate (pentru 500 de persoane). De asemenea, la iniţiativa sa, a fost construit un dig de apărare în nordul oraşului².

Prin Ordonanţa nr. 16253 din 20 iunie 1939, s-au stabilit condiţiile de a face baie pe plajele Constanţei. Se prevedea faptul că, la Mamaia, este interzis scăldatul trupelor (militare), al cailor sau spălatul oricărui fel de vehicul. Erau avute în vedere structurile militare din hidro-aviaţie, care îşi aveau baza la Siutghiol, în vecinătatea staţiunii Mamaia. Acestora le-a fost însă alocat separat un anumit loc pentru scăldat, la nord de Hotel Rex, în vecinătatea satului Mamaia.

---

² Generalul (r.) Teodor Nicolau a fost comandantul Regimentului 36 infanterie „Vasile Lupu” în perioada 1 iulie 1914-10 mai 1915. A fost decorat în Primul Război Mondial. La vârsta de 59 de ani, în data de 19 septembrie 1938, prin Decretul Regal nr. 3237, a fost numit în „funcţiunea” de primar al municipiului Constanţa. În ziua când a fost împuşcat Armand Călinescu (1940), pentru a nu se produce o dezordine şi acte de vandalism în oraş, primarul Teodor Nicoau s-a deplasat la toate regimentele din oraş, a sunat alarma, a format gărzi pe care le-a instalat la Prefectură, Primărie şi Oficiul Poştal. În oraş nu au avut loc evenimente deosebite. A fost demis din funcţia de primar al Constanţei în 1940, odată cu venirea la putere a legionarilor. La data plecării lui din funcţie, Primăria Constanţa avea în conturile Băncii Naţionale suma de 18 milioane de lei, iar în magaziile proprii 100 de vagoane de grâu, păstrate pentru eventuale perioade de criză. (Bota, 2016).

O altă ordonanță, nr. 349 din 14 septembrie 1939, prevedea pregătirea teoretică și practică de apărare pasivă a populației în fiecare zi de duminică³.

Documente privind aplicarea măsurilor de organizare a apărării pasive a Constanței⁴.

La 31 martie 1939, prin Legea nr. 1493, stabilimentele tehnice ale Ministerului Înzestrării Armatei și ale Ministerului Apărării Naționale au fost organizate sub forma administrațiilor publice autonome. Printre multe alte probleme de organizare militară se afla în discuție proiectul portului militar Tașaul, de lângă Constanța.

Ministrul Înzestrării, Victor Slăvescu, avea să constate problemele Armatei după ce a devenit ministru, la 1 februarie 1939, concluzionând

La 31 martie 1939, prin Legea nr. 1493, stabilimentele tehnice ale Ministerului Înzestrării Armatei și ale Ministerului Apărării Naționale au fost organizate sub forma administrațiilor publice autonome.

³ Cursurile de instruire pentru apărarea pasivă urmau să se desfășoare în localul cinematografului „Tranulis”, cartierul Tăbăcăriei, la Școala nr. 4, cartierul Lucrătorilor, la Școala I.Gh. Duca, cartierul Anadolchioi și M. Koiuci, la Școala mixtă nr. 13, Viile Vechi, D.P.M. și S.P.M., la Școala nr. 6, cartierul Viile Noi, la Școala mixtă nr. 17, cartierul Km. 5, la Școala mixtă nr. 18, cartierul Medeea, la Școala mixtă nr. 15, cartierul Brătianu, la Școala mixtă nr. 14, cartierul Movilița, la Școala mixtă nr. 19. Cursurile începeau din 17 septembrie 1939, timp de două ore pe lună, în intervalul 11.00-13.00. Cei care se sustrăgeau cursurilor erau pasibili de amendă de la 500 la 2.000 de lei sau închisoare de la o zi la o lună. S.J.AN.C, Fond Primăria Constanța (1878-1950), dosar 16/1938; 61/1938, 85/1939, 95/1942.

⁴ Raportul către primarul Constanței, 1939. Sursa.S.J.AN.C, Fond Primăria Constanța (1878-1950).

În 1932, aviația militară română semăna cu „un muzeu demn de a rivaliza cu o expoziție perfect organizată, în dotarea aeronauticii putându-se întâlni nu mai puțin de 25 de tipuri de celule și mai mult de 15 tipuri de motoare”.

că această situație era de vreo opt ani⁵, cu largul concurs al unor factori de decizie din rândurile camarilei regale⁶. În ajunul numirii sale ca ministru, exista în minister o „*stare de lăncezeală și lipsă de coordonare*” (Slăvescu, p. 316), astfel că Victor Slăvescu a început să efectueze inspecții la mari unități și unități pentru a verifica personal situația armamentului, instrucția și comandanții. Prima destinație a fost Dobrogea (10 iulie 1939), unde a fost întâmpinat de generalul Nicolae Macici, comandantul Diviziei 9 Infanterie („*impresie mediocră ca inteligență și spirit de comprehensiune*”) (Ib., p. 407; Spănu, 2017, p. 31), cu care s-a deplasat în Cadrilater. În Bazargic a inspectat: un divizion din Regimentul 18 Artilerie („*ofițeri sălbăticiți, colonelul calm și sigur de el*”) (Ib.), Regimentul 12 Roșior, comandat de colonelul Bossie („*impresie mediocră*”) (Ib.), Regimentul 40 Infanterie (colonel Pârnu – „*bună impresie*”) (Ib.), iar în Silistra, Regimentul 36 Infanterie (colonel Basta – „*slab așezat*”) (Ib.). A revenit peste o săptămână și, alături de generalul Macici și inginerul Chiriac, a vizitat stadiul lucrărilor de la portul Tașaul, apoi Regimentele 13 Artilerie, 18 Artilerie și 34 Infanterie, care i-au oferit o „*impresie bună*” (Spănu, pp. 28-35).

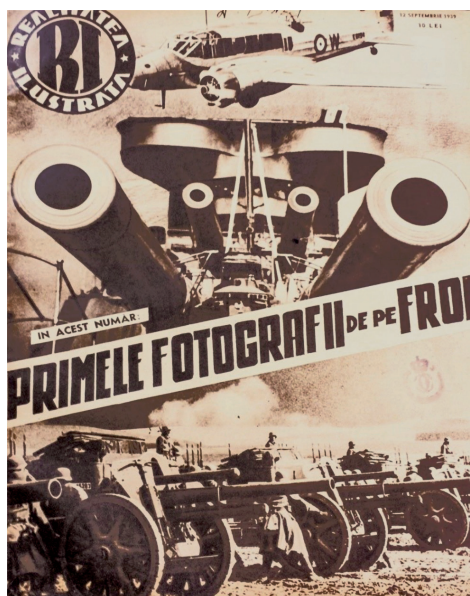
Ca urmare a mobilizării Armatei Române, decretată de Marele Stat Major român la 1 septembrie 1939⁷, „*cu începere de la 23 septembrie a.c., a luat ființă Armata a 2-a, conform ordinului Marelui Stat Major nr. 11251/39*” (Neagoe, p. 15), după cum se preciza într-un raport al comandantului acesteia, generalul de divizie Nicolae Ciupercă⁸.

⁵ În 1932, aviația militară română semăna cu „un muzeu demn de a rivaliza cu o expoziție perfect organizată, în dotarea aeronauticii putându-se întâlni nu mai puțin de 25 de tipuri de celule și mai mult de 15 tipuri de motoare” (cf. Zaharia, Botoran, 1981, p. 141). Pentru unele aspecte referitoare la afacerile cu armament, vezi și Nicolescu, 2005, pp. 591-596. De altfel, Victor Slăvescu notează că Ionel și Vintilă Brătianu au neglijat mult problema înarmării (Slăvescu, 1996, p. 344), afirmație cu atât mai importantă, cu cât cei doi Brătieni erau colegii săi de partid.

⁶ Căderea în dizgrație, în 1934, a viitorului mareșal Ion Antonescu, atașat militar la Londra, a fost, în mare măsură, consecința protestelor față de astfel de afaceri regale cu armament. Desigur, la acea vreme, nu exista un minister al înzestrării armatei.

⁷ Tezaurul polonez care a tranzitat România, după ocuparea țării de către germani și sovietici, a fost încărcat într-un tren păzit de armată, transportat în portul Constanța, încărcat de către angajații băncii la bordul micului petrolier înarmat „*Eocene*”, care a ajuns la Istanbul și, apoi, la Beirut, aflat sub mandat francez. De aici, după acceptul Franței de a găzdui tezaurul, a fost încărcat pe trei crucișătoare și a ajuns la Toulon, la începutul lunii octombrie, apoi la filialele Băncii Franței de la Nevers și Angers.

⁸ Generalul de divizie Nicolae Ciupercă a fost șeful Secției Operații în perioada în care la comanda Armatei a 2-a se afla generalul Alexandru Averescu, în Primul Război Mondial.

Realitatea ilustrată, 12 septembrie 1939 (Pogăciaș, Historia).

În timpul războiului, armata română deținea o varietate extrem de largă de avioane, blindate, artilerie și mijloace de transport, varietate ce a adus însă mari greutăți în ceea ce privește asigurarea pieselor de schimb, a întreținerii și a aprovizionării cu muniție și alte consumabile.

În timpul războiului, armata română deținea o varietate extrem de largă de avioane, blindate, artilerie și mijloace de transport, varietate ce a adus însă mari greutăți în ceea ce privește asigurarea pieselor de schimb, a întreținerii și a aprovizionării cu muniție și alte consumabile.

Victor Slăvescu a întreprins o nouă inspecție la Armata 2, în Dobrogea de sud (4-5 noiembrie 1939), la: Regimentul 12 Roșiori, Divizia 10 Infanterie, Regimentul 23 Infanterie, Regimentul 20 Artilerie („*excelentă impresie*”) (Slăvescu, pp. 446; Spănu, p. 32), Divizia 9 Infanterie, Regimentul 40 Infanterie și Regimentul 18 Artilerie („*foarte bună impresie*”) (Ib.), urmând să fie verificate și alte unități militare.

În anul 1939 a luat ființă Compania 132 Transmisiuni, care funcționa pe lângă Divizia 9 infanterie dobrogeană. Aceasta avea în statul de organizare un necesar de șase ofițeri, 30 de subofițeri și 229 de soldați. Compania era încadrată, la începutul celui de-Al Doilea Război Mondial, cu patru ofițeri, șapte subofițeri și 203 soldați. Comandantul companiei a fost, în perioada întregului război, Ion Eremia, cu o scurtă întrerupere, în perioada ianuarie-aprilie 1943, când la comanda companiei (denumită atunci Detașamentul 132 Trasmisiuni) a fost căpitanul Stelian Șerbănescu. În timpul războiului, compania de transmisiuni și-a modificat treptat, în funcție de evoluția ostilităților, atât componența, cât și denumirea.

Marele Stat Major a trecut, începând cu 18 septembrie 1939, la redisolocarea marilor unități române într-un dispozitiv de apărare circular. Eforturile de înzestrare s-au izbit de temporizări ale marilor puteri și de tendința intermediarilor de a profita de situația României prin mărirea prețurilor.

Marele Stat Major a trecut, începând cu 18 septembrie 1939, la redisolocarea marilor unități române într-un dispozitiv de apărare circular. Eforturile de înzestrare s-au izbit de temporizări ale marilor puteri și de tendința intermediarilor de a profita de situația României prin mărirea prețurilor.

Acțiunea sovietică din 1940 împotriva frontierelor României, în concepția germană, trebuia inițiată după negocierea păcii în Vest. Împrejurarea a surprins mai multe guverne europene, care, deși se așteptau la un astfel de deznodământ, nu credeau că acesta va surveni atât de repede. Bruger, reprezentantul francez la Belgrad, informa (la 29 iunie 1940) că germanii n-au fost înștiințați decât cu câteva ore înaintea ultimatumului adresat României, situație în care s-a aflat și guvernul italian.

La Statul Major iugoslav circula informația potrivit căreia, pentru a evita, pe cât posibil, extinderea pretențiilor asupra României, aceasta „... ar fi obținut anumite promisiuni din partea Germaniei și că, astfel, s-ar fi evitat stabilirea bazelor ruse la Galați și Constanța. De altfel, se speră că această atitudine a Berlinului îi va calma pe unguri și pe bulgari” (Faur, 2010, p. 404). După mutarea frontierei pe Prut, în iunie, au urmat, la 30 august 1940 și în septembrie, alte cesiuni teritoriale, România pierzând nord-vestul Transilvaniei și sudul Dobrogei. Trebuie menționat că, după ultimatumurile sovietice din 26 și 28 iunie 1940, Insula Șerpilor nu a fost luată de URSS, ea rămânând, în continuare, României, iar în timpul războiului, între 1 august 1941 și 25 august 1944, Insula Șerpilor s-a aflat în subordinea comandantului german, amiralul Schwerzes Mer (Bușe, 2005, p. 152).

Prin decretul succesive din 5, 6 și 8 septembrie 1940, forma de conducere a statului român a înregistrat schimbări esențiale. Regele, respectiv noul rege, Mihai I, a rămas formal „Capul Oștirii”, însă posibilitățile sale de intervenție în conducerea Armatei erau nesemnificative. Întreaga responsabilitate și în privința armatei i-a revenit generalului Ion Antonescu, cel care, de altfel, în septembrie 1940-ianuarie 1941 și septembrie 1941-ianuarie 1942, a deținut și portofoliul apărării naționale⁹.

⁹ Generalul Ion Antonescu și-a asumat și „Comandamentul de Căpetenie” al armatei, organism care fusese prevăzut încă din perioada interbelică, numai că se presupunea că el va fi îndeplinit de către un general desemnat de către rege. O asemenea delegare putea să facă și conducătorul, dar a preferat să lase conducerea guvernului vicepreședintelui Consiliului de Miniștri – Mihai Antonescu, iar el, militarul, să se consacre în exclusivitate, cel puțin în prima parte a guvernării, conducerii operațiunilor militare.

Tratatul de la Craiova a fost semnat la 7 septembrie 1940, de către trimișii Majestății Sale, Regele României – Alexandru Cretzianu și Henri-Georges Meitani, respectiv trimișii Majestății Sale, Regele Bulgariei – Svetoslav Pomenov și Teokhar Papazoff. Părțile semnatare conveneau ca, în termen de trei luni de la predarea instrumentelor de ratificare, să procedeze la schimbul obligatoriu de populație în județele Durostor și Caliacra. Documentul a fost ratificat la 13 septembrie 1940, de către generalul Ion Antonescu, în calitate de președinte al Consiliului de Miniștri, și nu de către Regele României, Mihai I, parte contractantă în tratat. Cele două țări au procedat la realizarea unor schimburi bilaterale de populație. Partea bulgară a declarat că, odată cu încorporarea sudului Dobrogei, Bulgaria „*nu va mai formula niciodată nicio pretenție contra României, considerând chestiunea Dobrogei ca fiind tranșată pentru vecie*” (MAE, f. 354)¹⁰. Întreaga operațiune de evacuare a populației trebuia efectuată cu ajutorul armatei.

Evacuarea Dobrogei de sud de autoritățile române și instalarea celor bulgare urmau să se facă între 20 septembrie și 1 octombrie 1940, cu precizarea datei și orei pentru fiecare etapă, astfel încât să nu se ajungă la contactul direct între trupele celor două țări. Teritoriul preluat de Bulgaria măsoară circa 7.700 km².

După rapturile teritoriale aplicate României, marile unități operative și tactice ce se aflau în dispozitiv în teritoriile ocupate vremelnic s-au retras spre interior și și-au modificat structura. O problemă importantă a fost stabilirea raportului dintre Marele Stat Major și Ministerul Apărării Naționale. După venirea generalului Ion Antonescu la conducerea statului, s-a realizat preluarea conducerii Armatei exclusiv de către Marele Stat Major (AMR, fond Marele Stat Major, f. 298). Așa se face că, la 12 septembrie 1940, Armata a 2-a avea în subordine Corpul 2 Armată, cu comandamentul la București (pentru un timp și în garnizoana Constanța), și Corpul 3 Armată, cu comandamentul în garnizoana Buzău (Neagoe, 2011, pp. 11-14).

Și în viața religioasă a României s-a produs un prim semn de schimbare, prin apariția unei decizii a Ministerului Cultelor și Artelor din 9 septembrie 1940, intitulată „*Cultele istorice protejate și autorizate să funcționeze*”, în care se menționa: „*Văzând noua ordine ce a fost dată Statului român, care a devenit fascist, creștin și totalitar [...]*,

După rapturile teritoriale aplicate României, marile unități operative și tactice ce se aflau în dispozitiv în teritoriile ocupate vremelnic s-au retras spre interior și și-au modificat structura. O problemă importantă a fost stabilirea raportului dintre Marele Stat Major și Ministerul Apărării Naționale.

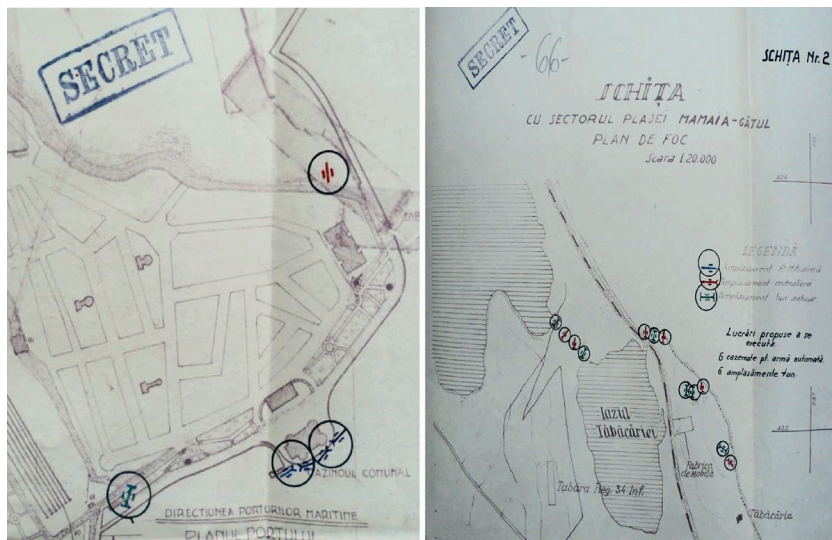
¹⁰ În județele Caliacra și Durostor existau, în acel moment, 58.000, respectiv 59.000 de români, iar în județele Tulcea și Constanța – 23.000, respectiv 26.200 de bulgari.

Statul român protejează și autoritatea funcționarea pe teritoriul său a următoarelor culte istorice: a) cultul creștin-ortodox român, constituind religia dominantă în Stat [...]”. Decizia era semnată de ministrul Radu Budișteanu (*Culte istorice*, 1940).

La 22 septembrie 1940, pe baza „Proiectului de reorganizare a Armatei”, inițiat de conducătorul statului, Ion Antonescu, și aplicat de Marele Stat Major român, comandamentul Armatei a 2-a s-a desființat, Corpul 2 Armată fiind pus la dispoziția Marelui Stat Major, iar Corpul 3 Armată a intrat în subordinea Armatei a 4-a.

Planul secret al organizării apărării Portului Constanța. Schița plajei Mamaia cu gurile de foc (SJANC, 1938).

La 22 septembrie 1940, pe baza „Proiectului de reorganizare a Armatei”, inițiat de conducătorul statului, Ion Antonescu, și aplicat de Marele Stat Major român, comandamentul Armatei a 2-a s-a desființat, Corpul 2 Armată fiind pus la dispoziția Marelui Stat Major, iar Corpul 3 Armată a intrat în subordinea Armatei a 4-a (Neagoe, p. 13)¹¹. În ședința de colaborare a Ministerului Apărării Naționale din România, din 25 septembrie 1940, s-a hotărât ca această instituție să fie degrevată de sarcinile administrative și să se ocupe de pregătirea operativ-strategică a armatei, organizarea, mobilizarea și instruirea trupelor și a cadrelor de comandă, precum și de întocmirea planurilor de operații (AMR, fond 332, filele 21-23).

¹¹ Potrivit convenției realizate la nivelul ministerelor apărării din forțele statelor membre ale Tratatului de la Varșovia, Armata a 2-a a participat cu grupe operative la mai multe aplicații de comandament și stat major de front, pe hartă, în garnizoanele Mangalia, Constanța și Neptun, precum și pe teritoriul Republicii Bulgaria – „Scut – 82”, „Balcan – 86”, „Balcan – 88”, fiind, de fiecare dată, remarcată pentru coeziune, modul de lucru și justetea hotărârilor adoptate (Ib., p. 14).

La 5 noiembrie 1940, Escadrila 53 s-a mutat operativ pe aerodromul Pipera, cursurile piloților români făcându-se cu instructorii germani din Misiunea Militară a Aerului. La 24 ianuarie 1941, Escadrila 53 Vânătoare s-a deplasat la Constanța, pe aerodromul Mamaia, având ca misiune apărarea Dobrogei și a sudului Basarabiei. Prin această dislocare, piloții Escadrilei 53 se aflau în prima linie în cazul unui atac al Uniunii Sovietice asupra României.

Prin aplicarea legislației antievreiești, populația evreiască a fost separată de ceilalți cetățeni români din punct de vedere juridic, politic și social. Excluderea evreilor din societatea românească a implicat și eliminarea lor din cadrele Armatei. În virtutea *Decretului-lege relativ la statutul militar al evreilor*, adoptat în decembrie 1940, au fost excluși toți evreii din serviciul militar și de la premilitărie, obligându-i să plătească taxe militare și să presteze munci obștești¹². Medicii, farmaciștii, veterinarii, inginerii și arhitecții evrei rechiziționați în Armată pe timpul concentrărilor prelungite sau al războiului trebuiau să poarte uniformele specialității, dar cu semne distinctive pentru marcarea apartenenței lor etnice (*Regulamentul asupra Decretului-lege relativ la Statutul Militar al Evreilor*).

Războiul din Est (1941-1944) a fost, de la un capăt la altul, unul național și anticomunist. În condițiile concrete ale timpului, lupta României era pentru restabilirea granițelor istorice în Răsărit, pe Nistru, pierdute în 1940. În numele „*războiului sfânt*”, după eliberarea Basarabiei, soldații români (și dobrogeni din noiembrie 1942) au ajuns până la Stalingrad.

În iunie 1941, România a renunțat la neutralitate și a intrat în război alături de Germania. La 22 iunie 1941, planul Barbarossa definea începerea ostilităților germano-române-sovietice. Până la 26 iulie 1941, s-a desfășurat planul de operații ale grupului de armată „*General Antonescu*”, în cadrul Grupului de Armate „*Sud*” (Feldmareșal Gerd von Rundstedt), pentru eliberarea Basarabiei și a nordului Bucovinei

La 24 ianuarie 1941, Escadrila 53 Vânătoare s-a deplasat la Constanța, pe aerodromul Mamaia, având ca misiune apărarea Dobrogei și a sudului Basarabiei. Prin această dislocare, piloții Escadrilei 53 se aflau în prima linie în cazul unui atac al Uniunii Sovietice asupra României.

¹² Pentru statutul militar al evreilor, a se vedea Legislația antievreiască (ed. Lya Benjamin), Editura Hasefer, București, 1993, doc. 25: Decretul-lege relativ la statutul militar al evreilor (4 decembrie 1940); doc. 29: Decizia Ministerului Apărării Naționale nr. 23325 din 27 ianuarie 1941 privitoare la medicii, farmaciștii, veterinarii, inginerii și arhitecții evrei folosiți eventual în serviciile Armatei; doc. 43, Regulamentul Ministerului Apărării Naționale nr. 2030 din 12 iulie 1941 asupra Decretului-lege nr. 3984 din 4 decembrie 1940, p. 159.

În timpul campaniei germane antisovietice din Est (1941-1944), Marele Stat major român s-a constituit pe două eşaloane, dintre care Eşalonul 1 a funcţionat cu intermitenţe sub denumirea de Marele Cartier General şi avea atribuţii operative, de conducere a forţelor de pe front.

(Raport nr. 59.240 din 9 august 1941), teritoriile româneşti ocupate de URSS în vara anului 1940¹³.

În timpul campaniei germane antisovietice din Est (1941-1944), Marele Stat major român s-a constituit pe două eşaloane, dintre care Eşalonul 1 a funcţionat cu intermitenţe sub denumirea de Marele Cartier General (*Istoria Statului Major General român*, 1994, p. 57; Apostol, Giurcă, Chiriac&Baltă, 2000, pp. 152-153) şi avea atribuţii operative, de conducere a forţelor de pe front (a celor care nu erau sub comanda germană).

Concepţia era întrebuintarea Marinei Regale Române, în baza Ordinului de Operaţii nr. 44 din 21 iunie 1941, emis de Comandamentul Marinei Militare. Se prevedea, având în vedere superioritatea forţelor sovietice, adoptarea unei atitudini defensive cu scopul principal de apărare a litoralului maritim şi fluvial, gravitând cu majoritatea forţelor şi mijloacelor în zonele Galaţi, Tulcea şi Constanţa. Acţiunile ofensive în această perioadă erau limitate la Delta Dunării pentru fixarea sau distrugerea forţelor sovietice care ar fi acţionat pe braţul Chilia. La 28 iunie 1941, Armata a 2-a avea în compunere Corpul 2 Armată, Divizia 1 Grăniceri, diviziile 4, 9, 10 infanterie, Brigada a 7-a Cavalerie şi Detaşamentul „Dunărea”.

În ceea ce priveşte organizarea apărării Dobrogei, în această regiune erau dispuse următoarele forţe:

- Forţe terestre – Corpul 2 Armată, comandat de generalul de divizie Nicolae Macici, era format din Diviziile 9 şi 10 Infanterie. Divizia 10 Infanterie era subordonată direct Marelui Cartier General.
- Forţe din subordinea Comandamentului Marinei Regale Române, comandate de către contraamiralul Eugen Roşca, erau compuse din Divizia de Mare, Divizia de Dunăre, Detaşamentul Maritim Sulina, Regimentul de Geniu Marină, Regimentul de Infanterie Marină, Regimentul de Artilerie Marină.

¹³ Mesajul lui A. Hitler către I. Antonescu – aprecieri în privinţa rostului împlinit de trupele române, pentru care conducătorul statului primea „cele mai sincere mulţumiri pentru viteaza atitudine şi activitate desfăşurată atât pe Prut, cât şi în Bucovina de Nord. În această primă fază a războiului, ea a contribuit cu succes la fixarea forţelor inamice aflate în faţa sa”. Arhivele Naţionale Istorice Centrale (în continuare, ANIC), fond PCM-CM, dosar 24/1941, f. 3-6, textul original al documentului, cu semnătura olografă a Führerului; Arimia, V., Ardeleanu, I., Lache, Şt., *Antonescu-Hitler*, I, doc. nr. 18, pp. 110-112.

- Forțe aeriene – Escadrilele 101 și 102 din Flotila de Hidroaviație, Escadrila 16 de observație și Escadrila 53 vânătoare.
- Trupe de grăniceri și jandarmerie din zonă, mobilizate și consolidate.

În Marina Regală, în anul 1941, funcționau două instituții de învățământ: Școala Navală (școală de ofițeri de marină) și Școala de Specialități (școală de maiștri de marină).

Comandantul Diviziei 10 infanterie, generalul de brigadă Ionel Glogojanu¹⁴ (1888-1941), a ordonat realizarea următorului dispozitiv de apărare: Gruparea tactică Vest – Batalionul I/ Regimentul 23 Infanterie; Gruparea Tactică Centru – Regimentul 38 Infanterie; Gruparea Tactică Est – Regimentul 33 Infanterie; Detașamentul Tactic nr. 1 Sulina – Regimentul Infanterie Marină; Artileria diviziei – Regimentele 3 și 10 Artilerie – era dispusă la Garvăn și Isaccea.

Din august 1941, Secretariatul General al Ministerului Apărării Naționale avea sarcina să transforme hotărârile ministrului apărării naționale în ordine și directive, semnând pentru ministrul apărării naționale, și să coordoneze, după directivele și în numele ministrului, lucrările cu caracter comun ale tuturor Subsecretariatelor de Stat înființate în toamna anului 1940: cel al Armatei de Uscat, cel al Aerului și Marinei și cel de la Înzestrarea și Administrația Armatei (Secretariatul General al Ministerului Apărării Naționale, p. 15).

Campania din Basarabia a scos însă la lumină un fapt dureros: slaba pregătire și dotare a armatei. Propaganda românească pe Frontul de Est a cerut ca o parte din ecteniile și rugăciunile Bisericii să fie adaptate necesităților de război, adică acele cuvinte precum agareni (turci, năvălitori dușmani) să fie înlocuite cu bolșevici, semn ce arată

General de brigadă
Ionel Glogojanu

Secretariatul General al Ministerului Apărării Naționale avea sarcina să transforme hotărârile ministrului apărării naționale în ordine și directive, semnând pentru ministrul apărării naționale, și să coordoneze, după directivele și în numele ministrului, lucrările cu caracter comun ale tuturor Subsecretariatelor de Stat înființate în toamna anului 1940.

¹⁴ În cel de-Al Doilea Război Mondial, generalul de brigadă Ionel Glogojanu a participat la luptele de la Odessa, iar după intrarea diviziei în oraș, a fost numit comandant militar al orașului. A decedat la 22 octombrie 1941, în urma exploziei din clădirea comandamentului militar de la Odessa, minată de sovieticii în retragere, http://enciclopediaromaniei.ro/w/images/4/47/Ion_Glogojanu.jpg, accesat la 28 septembrie 2021.

Planul general de acțiune la începutul războiului prevedea pentru forțele din Dobrogea desfășurarea unor acțiuni defensive pentru apărarea litoralului maritim și fluvial. Conducerea acțiunilor de luptă revenea Marinei Regale Române până la realizarea capetelor de pod de către inamic, în cazul debarcării desantului maritim sau în cazul forțării Dunării.

importanta mutație ce se producea în mentalul colectiv al unei țări angrenate într-un război epuizant (Bănică, 2007, p. 118)¹⁵.

Colonelul Dumitru Arăpașu avea să scrie: „*Divizia a 10-a Infanterie, din care făceam parte, era dislocată [...] în nordul Dobrogei, pe Dunăre, inclusiv pe brațul septentrional al Deltei, față în față cu R.S.S. Moldovenească. Deoarece tocmai urmasem un curs de specializare pentru comandanți de unități de observare/reperare, mă aflam în fruntea unei astfel de unități dispuse în fața diviziei. Aceasta mi-a dat posibilitatea să fac observări mai ample și mai aprofundate și să apreciez mai bine desfășurarea operațiilor militare.*

[...] Într-o dimineață noroasă, deci cu o vizibilitate redusă, din primăvara anului 1941, o navă militară sovietică ce era camuflată a încercat să pătrundă în Deltă, sub pretextul unor cercetări hidrologice în apele teritoriale române. Comandantul diviziei, generalul de infanterie G. Avramescu (ulterior comandant al Armatei a 4-a, între anii 1944 și 1945 – n.a.), i-a cerut generalului Costin Ionașcu, comandantul artileriei (viitor șef al Marelui Stat Major între 1945 și 1947 – n.a.), să deschidă focul dacă nava nu se supunea somației de a se retrage.

[...] Am transmis acest ordin și salva a plecat. De la cea mai apropiată gură de foc, un vechi tun Debange, veteran al fortificațiilor din Primul Război Mondial, transportat cu dificultate cu un atelaj cu boi, proiectilul a plecat, dar, din nefericire, nu singur, ci cu tun cu tot. De mult timp acesta nu mai fusese pus în funcțiune. Efectul balistic a fost nul, dar zgomotul a fost impresionant. Rezultatul: nava spion s-a retras, convinsă de eficacitatea planului de foc al artileriei noastre. Pentru noi, experiența ar fi putut fi utilă dacă am fi avut posibilitatea de a înlocui acest material de mult timp depășit”. (Arapu, 1990; Hentea, Historia).

Planul general de acțiune la începutul războiului prevedea pentru forțele din Dobrogea desfășurarea unor acțiuni defensive pentru apărarea litoralului maritim și fluvial. Conducerea acțiunilor de luptă revenea Marinei Regale Române până la realizarea capetelor de pod de către inamic, în cazul debarcării desantului maritim sau în cazul forțării Dunării.

¹⁵ Dudu Velicu a fost secretar personal al Patriarhului Miron Cristea și șeful de cabinet al directorului Serviciului Special de Informații, Eugen Cristescu.

Pintre măsurile luate pentru întărirea moralului celor care mergeau în armată, dar și al celor care rămâneau în spatele frontului (AMR, fond 332, dosar 62, f. 109-110) se înscriau: emiterea *Decretului-Lege pentru ajutorarea familiilor nevoiașe ale concentrațiilor*, din 21 februarie 1941¹⁶: „Art. 1. Familiile celor concentrați ca trupă (soldat, fruntaș, caporal, sergent), lipsite de mijloace proprii de existență, au dreptul să primească ajutoarele de familie prevăzute în decretul-lege de față” (*Monitorul oficial al României, 1941*). Având în vedere lipsa acută a brațelor de muncă în agricultură (Firoiu, Marcu, 1984, p. 431)¹⁷, prin prevederile art. 5 al decretului amintit, s-a acordat și dreptul familiilor beneficiarilor de ajutor financiar de a primi ajutoare la „efectuarea muncilor agricole pe timpul lipsei concentratului și la ajutoare în natură, după posibilități” (AMR, fond 5475, dosar 2878, f. 4.), elaborarea unei serii de norme privind aplicarea cadrului disponibil în armată, la 30 mai 1941 (Seserman, Moșneagu, Tase&Mureșan, 2012, p. 92)¹⁸.

Prin decretul din 25 iunie 1941, între cele 52 de întreprinderi militarizate figurau Direcția Porturilor Maritime, Serviciul Maritim Român și Șantierul Naval Constanța. Odată cu declanșarea luptelor, întreaga regiune a Deltei Dunării a fost declarată zonă de operații, iar în porturile Sulina, Constanța și Tulcea au fost staționate trupe germane.

La 21 iunie 1941, Divizia de Mare cuprindea: Forța navală maritimă, compusă din distrugătoare, torpiloare, canoniere, un submarin și vedete torpiloare; apărarea portului și a zonei Constanța; grupurile de artilerie de coastă Constanța (apoi Mangalia); flotila de hidroaviație cu 20 de hidroavioane. Alături de acestea, acționau ca forțe navale

Prin Decretul nr. 2741 din 1 octombrie 1941 pentru regimul muncii în timp de război, s-a suspendat concediul de odihnă și repausul duminical. În mai 1941, a fost elaborat Decretul lege nr. 1403 pentru organizarea muncii naționale, iar în noiembrie 1941, s-a legiferat înființarea și organizarea Inspectoratului general al taberelor și coloniilor de muncă obligatorie de folos obștesc (Decretul nr. 3205), cu fișă obligatorie pentru fiecare locuitor al țării.

¹⁶ Prin Decretul-Lege se stabileau două tipuri de cote: Cota principală, ce era destinată acoperirii cheltuielilor de ordin general ale gospodăriei concentratului; Cota adițională, destinată acoperirii cheltuielilor de întreținere a tuturor membrilor familiei aflați în sarcina celui concentrat. Aceste cote se plăteau prin intermediul unităților militare în care erau încadrați beneficiarii care, la cererea autorităților, erau obligați „să dea socoteală de modul de întreținere a ajutoarelor primite”. (AMR, fond 5475, dosar 2878, f. 4-5).

¹⁷ Prin Decretul nr. 2741 din 1 octombrie 1941 pentru regimul muncii în timp de război, s-a suspendat concediul de odihnă și repausul duminical. În mai 1941, a fost elaborat Decretul lege nr. 1403 pentru organizarea muncii naționale, iar în noiembrie 1941, s-a legiferat înființarea și organizarea Inspectoratului general al taberelor și coloniilor de muncă obligatorie de folos obștesc (Decretul nr. 3205), cu fișă obligatorie pentru fiecare locuitor al țării.

¹⁸ Potrivit acestora, trecerea în cadrul disponibil se putea face „în orice timp al anului, atunci când se constată un prisos de ofițeri, subofițeri și maiștri militari, față de necesarul de încadrare”.

Ocuparea insulelor din apropierea brațului de nord pe Dunăre, din fața malului basarabean, nu avea o valoare tactică, „[...] nu puteau fi săpate în aceste insule nici adăposturi, nici tranșee, pentru că, la o adâncime de douăzeci de centimetri, dădeai de apă și pentru că ele nu puteau fi protejate de artileria noastră, aflată la sud de Deltă, la o distanță de douăzeci de kilometri și în afara câmpului ei de bătaie”.

operative care interesau zona Dobrogei Escadra de monitoare și vedete fluviale și gruparea tactică Tulcea din Divizia de Dunăre, precum și detașamentul maritim Sulina, având misiunea de apărare a Deltei Dunării (Rădulescu, Bitoleanu, 1998, pp. 446-447). O primă misiune executată a fost operația de minare a zonei de larg a portului Constanța.

„La începutul războiului, pe 22 iunie 1941, la ora 4 dimineața, scria colonelul Dumitru Arăpașu, n.a. [...], la prima salvă de artilerie am văzut soldații sovietici sărind pe ferestrele cazarmilor din Reni și din alte localități, când, în mod normal, acestea ar fi trebuit evacuate de multă vreme.

[...] Forțele de la Dunăre nu puteau adopta altă atitudine decât una defensivă, date fiind lipsa lor de efective și importanța obstacolului (Dunărea era foarte largă în acel loc). Aceasta nu a însemnat că nu s-a încercat ca această atitudine să fie una mai activă, mai ales din partea comandanților, care căutau să se facă remarcați chiar cu prețul unor mari și nejustificate sacrificii”. (Hentea, ib.).

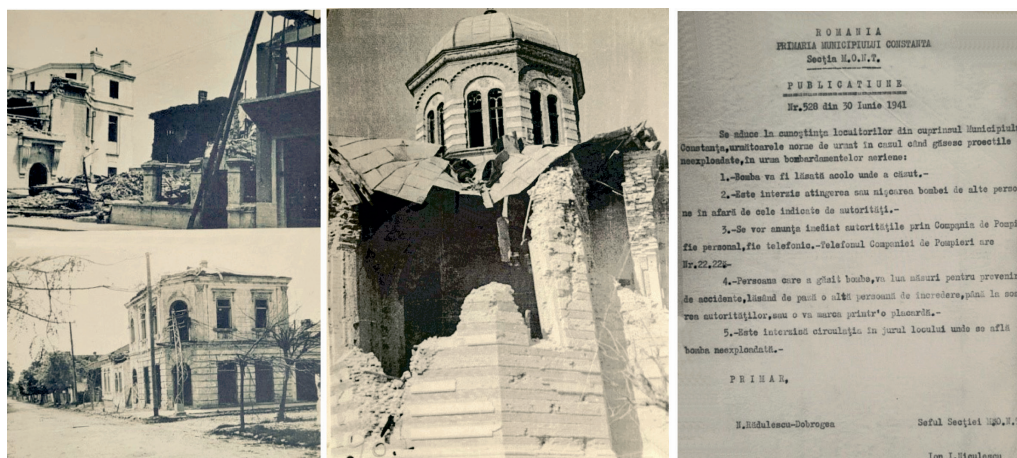
Ocuparea insulelor din apropierea brațului de nord pe Dunăre, din fața malului basarabean, nu avea o valoarea tactică, „[...] nu puteau fi săpate în aceste insule nici adăposturi, nici tranșee, pentru că, la o adâncime de douăzeci de centimetri, dădeai de apă și pentru că ele nu puteau fi protejate de artileria noastră, aflată la sud de Deltă, la o distanță de douăzeci de kilometri și în afara câmpului ei de bătaie”¹⁹.

Cu o zi înainte de începerea campaniei, Escadrila 53 a primit ordin de dislocare pe aerodromul din Buzău, de unde urma să însoțească bombardierele românești. Această decizie s-a dovedit a fi o greșeală, pentru că orașul și portul Constanța au fost țintele prioritare ale aviației de bombardament sovietice.

Procurorul general de la Constanța era informat despre distrugerile înregistrate după cele opt bombardamentele sovietice din noaptea 22-23 iunie 1941 și măsurile luate de ordine publică la 1 iulie 1941.

¹⁹ „...O astfel de insulă, a cărei ocupare nu avea nicio rațiune tactică, a fost invadată din ordinul comandantului diviziei de către o companie a regimentului de infanterie care avea garnizoana la Tulcea. Sovieticii, care cunoșteau ordinea de bătaie a regimentelor românești de la frontieră, au anunțat prin megafon, cu intenții propagandistice: «Căpitane Palon, retrage-te de pe insulă înainte de seară, pentru că mâine dimineață te vom bombarda și vei muri cu toată compania ta, ca un idiot». Acest lucru a fost raportat comandantului diviziei, generalul de brigadă Ionel Glogojanu. Așa cum era de așteptat, el a răspuns că nu va ceda niciun metru de teren. Dacă această primă operație ar putea fi justificată, repetarea unor ordine asemănătoare, pentru alte companii, după ce i se raportase că nu mai rămăsese niciun supraviețuitor din prima companie, nu poate avea pentru mine altă explicație...”. Ib.

Au fost înregistrate 15 victime din rândul armatei germane și câțiva civili morți și răniți, au fost avariate 20 de clădiri. În dimineața zilei de 24 iunie 1941, atacurile aeriene au continuat, lasând bombe și avariind 3-4 clădiri, printre care Chestura locală, care s-a mutat în suburbia Anadalchioi, iar legiunea de jandarmi s-a strămutat în comuna Basarabi, după ce localul a fost distrus și 25 de jandarmi au murit. A fost lovit un rezervor de petrol gol din port. De asemenea, au fost atacate vasele militare românești aflate în afara portului (DJAN, Raportul către Procurorul general, nr. 15351 din 1 iulie 1941).

Efectele bombardamentelor asupra Constanței în vara anului 1941 (SIJANC, 1941).

„Mai ales la început, își amintea colonelul Dumitru Arăpașu (n.a.), avioanele de vânătoare RATA erau greoaie, fără suplețe și ineficace. Ele trebuiau să părăsească spațiul aerian atunci când apăreau Messerschmitt-urile, chiar dacă acestea erau mai puține ca număr. Apariția acestor avioane nu ne mai trezea nicio emoție; le botezasem «bărzăunii»” (Hentea, lb.).

Dobrogea a fost, în continuare, atacată de un număr mare de bombardiere ale Uniunii Sovietice. Escadrila 53 a avut 20 de alarme, desfășurând acțiuni de luptă pe parcursul întregii zile. Luptele au fost extenuante, unii piloți având câte cinci-șase ieșiri. În dimineața zilei de 25 iunie, între orele 03.00 și 05.30 dimineața, au fost bombardate mai multe puncte ale orașului Constanța. Paza clădirilor avariate s-a făcut cu echipe întărite de jandarmi (DJAN, Raportul către Procurorul general, nr. 15351, ib.).

Avionul Hawker Hurricane, pilotat de locotenentul Horia Agarici în dimineața de 23 iunie 1941 (Rador, 2016).

La 4 iulie 1941, piloții Escadrilei 53 au acoperit sectorul Chilia Nouă – Lacul Central cu șase avioane. S-a angajat lupta cu 14 aparate sovietice și au fost doborâte două: unul de către căpitanul Emil Georgescu și celălalt, atribuit, ca probabil doborât, locotenentului Horia Agarici. Între 16 și 20 iulie 1941, au avut loc 15 misiuni în nordul Dobrogei și în sudul Basarabiei, fără să fie întâlnită aviația sovietică. Era o dovadă clară că principalul obiectiv al aviației româno-germane de vânatoare care lupta în Basarabia – obținerea supremației aeriene – a fost atins.

Între 16 și 20 iulie 1941, au avut loc 15 misiuni în nordul Dobrogei și în sudul Basarabiei, fără să fie întâlnită aviația sovietică. Era o dovadă clară că principalul obiectiv al aviației româno-germane de vânatoare care lupta în Basarabia – obținerea supremației aeriene – a fost atins.

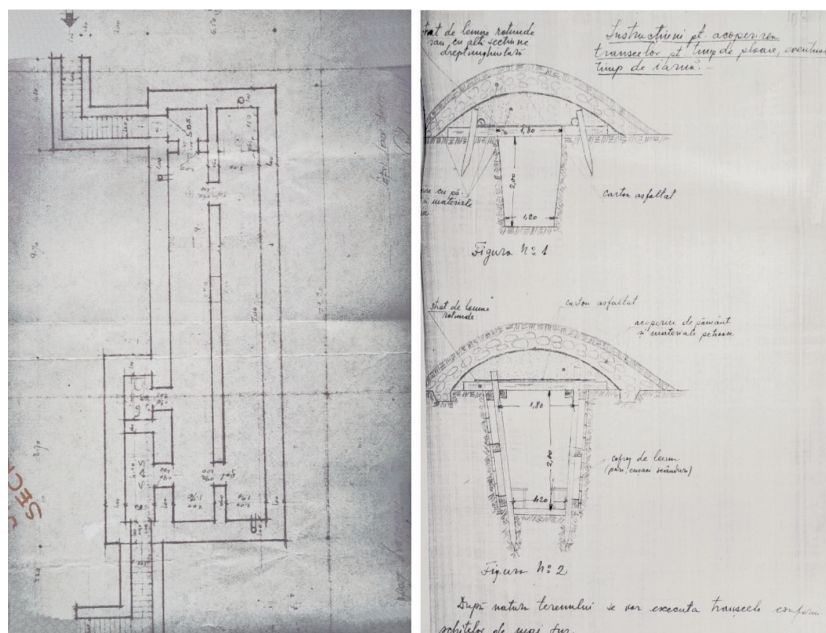
Salvarea unui copil de către un militar german, în vara anului 1941 (SJANC, 1941).

La 14 august 1941, Escadrila 53 a revenit la Constanța de la Tecuci, pentru ca, între 15 și 27 august 1941, să se execute misiunile zilnice de patrulare în regiunea Constanța – pod Cernavodă. Primarul Constanței era informat de către prefect, la 19 august 1941, că trenul școală de apărare antiaeriană ajunsese în gara Constanța din data de 17 august 1941 și că publicul nu fusese înștiințat despre aceasta. De asemenea, la 20 august 1941, orele 4 p.m., urma să facă o demonstrație de apărare pasivă în portul Constanța (DJAN, Adresa nr. 1589 din 19 august 1941).

Efectele bombardamentelor asupra Constanței în vara anului 1941 (SIJANC, 1941-2).

Aceste măsuri veneau în scopul reintegrării diferiților cetățeni în efortul general de război al țării. La 9 noiembrie 1941, românii au fost chemați la „*adunarea obștească plebiscitară*” (referendum), „*ca să rostească fiecare după cugetul său asupra actelor de guvernământ săvârșite de Mareșalul Antonescu*”. Cu acest prilej, a fost difuzat la radio cuvântul Patriarhului, prin care acesta îi îndemna pe oameni să sprijine „*râvna și osârdia Mareșalului*” (Moisescu, 1941, pp. 601-603).

Schema unui adăpost subteran în Constanța.

Instrucțiuni pentru acoperirea tranșelor pe timp de ploaie sau iarna (SIJANC, 1939-2).

În noaptea de 17 spre 18 august 1941, s-a dat alarma la Cernavodă, unde avioanele inamice au lansat două bombe în balta de pe teritoriul județului ialomițean. Au urmat și alte alarmări aeriene pe teritoriul dobrogean.

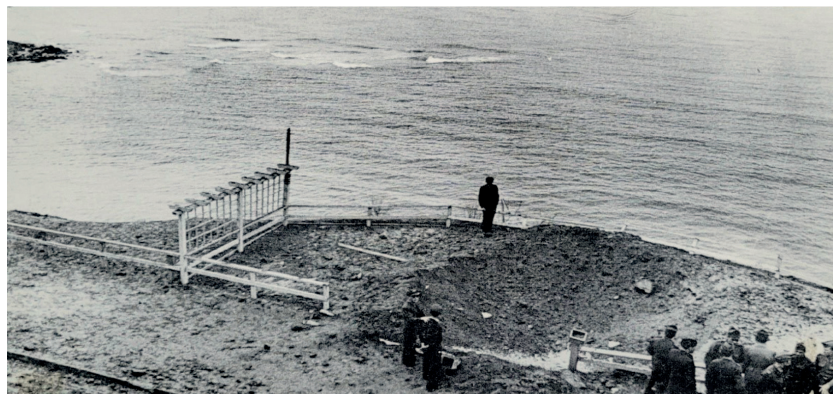
În marea unitate terestră urmau să fie concentrați și mobilizați majoritatea dobrogenilor, dar și din județele Ialomița și Călărași, cu obligații militare. Aceasta avea, la 21 iunie 1941, următoarea structură organizatorică:

- Comandamentul Diviziei – dislocat în Constanța;
- Regimentul 34 Infanterie – dislocat în Constanța;
- Regimentul 36 Infanterie – dislocat în Cernavodă;
- Regimentul 40 Infanterie – dislocat în Medgidia;
- Regimentele 13 și 18 Artilerie – dislocate în Constanța;
- Subunitățile de divizie (Compania 9 AT, Compania 9 AA, Compania 9 Mtr., Compania 9 Trs., Compania 9 Autocamioane, Compania 9 Anticar, Secția 9 Autosanitară și Secțiile de artilerie de poziție nr. 246, 247, 248, 249) – dislocate în Constanța;
- Batalionul 9 Pionieri – dislocat în Constanța;
- Escadronul 9 Cavalerie – dislocat în Cuza Vodă.

Efectivele diviziei erau de 11.718 militari, din care 376 de ofițeri, 430 de subofițeri, 8 civili, 10.904 gradați și soldați.

La 16 august 1941, s-a dat alarma aeriană la ora 4.10 dimineața, avioanele inamice au aruncat 10 bombe, una a căzut în port, pe linia C.F.R. „*Salvamar*”, distrugând-o pe o lungime de 15 m, a doua pe terenul de lângă cazarma companiei de grăniceri, fără pagube, altele două au căzut pe B-dul Ferdinand, pătruzând prin cele trei etaje ale unui imobil, fără să explodeze, iar celalaltă într-o curte, peste o bucătărie germană, pe care a distrus-o, fără a face și victime omenești, două bombe au căzut pe același bulevard, avariind o casă și distrugând o mașină germană; au fost răniți doi soldați germani, o bombă a căzut pe Strada Eternității, avariind o casă și rănind patru persoane, o altă bombă a căzut pe Strada Egalității, fără a exploda.

În noaptea de 17 spre 18 august 1941, s-a dat alarma la Cernavodă, unde avioanele inamice au lansat două bombe în balta de pe teritoriul județului ialomițean. Au urmat și alte alarmări aeriene pe teritoriul dobrogean. Pentru primirea unităților care reveneau de pe front, se organizau ceremoniale impunătoare: gara și străzile erau pavoazate; autoritățile locale și populația ieșeau în întâmpinarea trupelor; în gară, se organiza distribuirea unor mici cadouri (țigări, alimente, flori).

Locul unde a explodat un proiectil inamic pe malul mării, 1941
(SJANC, Fond Primăria Constanța).

Astfel, la 26 octombrie 1941, la revenirea în garnizoana Cernavodă a Regimentului 2 Grăniceri, primăria acestei localități informa prefectura Constanța că toate autoritățile publice din oraș și populația au făcut o deosebită primire militarilor acestei unități. Consiliul de patronaj local al operelor sociale a colectat diferite sume de la cei avuți, prin care s-au procurat mici cadouri, care s-au distribuit celor 2.500 de ostași. În ziua de 30 octombrie, din inițiativa colonelului Măzăreanu, comandantul acestei unități, s-a oficiat un parastas în fața Monumentului Eroilor, fiind pomeniți toți soldații căzuți pentru patrie. La activitate au participat autoritățile civile și militare, văduvele celor morți în război, școlile și populația.

S-a insistat pe adaptarea rapidă a factorului uman la situațiile concrete din teatrul de operații, prin trecerea de la defensivă la ofensivă. Bateriile de coastă erau fixate pe amplasamente betonate, se utiliza artileria mobilă, iar sistemul defensiv a fost întărit cu organizarea unui câmp minat.

Navele militare și comerciale românești au cooperat cu Comandamentul naval german „Admiral Schwartzes Meer” în misiuni de escortă a convoaielor în bazinul de vest al Mării Negre și în transporturile pentru aprovizionarea frontului spre coastele Crimeii (Rădulescu, Bitoleanu, 1998, p. 448).

În cel de-Al Doilea Război Mondial, divizia dobrogeană a ajuns în zona Cotului Donului în toamna anului 1942. Trupele din subordinea Armatei a 3-a au trecut la apărare între Klețkaia și Suhoi Doniek, fâșia de apărare având o dezvoltare frontală de 148 de kilometri.

În cel de-Al Doilea Război Mondial, divizia dobrogeană a ajuns în zona Cotului Donului în toamna anului 1942. Trupele din subordinea Armatei a 3-a au trecut la apărare între Klețkaia și Suhoi Doniek, fâșia de apărare având o dezvoltare frontală de 148 de kilometri.

Mitraliera AA a Portului Constanța (foto Horst Grund)

Implicarea forțelor și structurilor militare și interesul pentru organizarea și apărarea Dobrogei ne indică faptul că această parte a țării reprezintă o regiune strategică geopolitică cu deschidere la Marea Neagră.

În sinteză, implicarea forțelor și structurilor militare și interesul pentru organizarea și apărarea Dobrogei ne indică faptul că această parte a țării reprezintă o regiune strategică geopolitică cu deschidere la Marea Neagră. De asemenea, trebuie menționate acțiunile strategice gândite de ofițerii superiori ai armatei române, precum și curajul militarilor români care au luptat în conflictele aeriene, navale și terestre. Implicațiile internaționale ale celui de-Al Doilea Război Mondial au cuprins și deplasarea trupelor române în zonele de conflict, ceea ce a condus la aprecierea și recunoștința eroismului acestora. Perioada cuprinsă între 1939 și 1941 a rămas în istoria noastră ca o pagină ce trebuie cunoscută, și nicidecum uitată!

BIBLIOGRAFIE:

1. Gl.br.dr. Apostol, V., col.dr. Giurcă, I., lt.-col.dr. Chiriac, M.D., col. (r) Baltă, C. (2000). *Comandamentele strategice române în acțiune (1859-1947)*. București: Editura Tiop-Lith.
2. Arapu, D. (1990). *Souvenirs de Campagne. 1941-1944, Front Est*. Académie Européenne du Livre. Nanterre.
3. Bănică, M. (2007). *Biserica Ortodoxă Română, stat și societate în anii '30*. București: Editura Polirom.

4. Bota, S.I. (2016). *Generalul Teodor Nicolau (1878-1952). File din viața unui militar*. Alba Iulia, https://www.dacoromania-alba.ro/nr80/generalul_teodor.htm, accesat la 28 septembrie 2021.
5. Bușe, D. (2005). *Destrămarea României Mari: Insula Șerpilor – Ultimul teritoriu românesc pierdut în timp de pace*, în „*Analele Dobrogei*”, Seria nouă, Anul VIII, Constanța, 2005, p. 152.
6. Faur, A. (2010). *Rapoarte ale unor diplomați francezi despre ultimatumul sovietic din vara anului 1940*. În „*Politici imperiale în estul și vestul spațiului românesc*”, ediția 3-a. Oradea/Chișinău: Editura Universității din Oradea, Editura Cartdidact din Chișinău. Apud Archives MAE – France. *Serie Guerre 1939-1945, Vichy, Sous-serie Z-Europe*, dos. 869, f. 36.
7. Firoiou, D., Marcu, L.P. (coordonatori) (1984). *Istoria Dreptului românesc*. Vol. II, partea a doua. București: Editura Academiei R.S.R.
8. Hentea, C., *22 iunie 1941: „Soldații sovietici săreau pe ferestrele cazarmilor”*. În *Historia*, <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/22-iunie-1941-soldatii-sovietici-sareau-pe-ferestrele-cazarmilor>, accesat la 12 septembrie 2021.
9. Moiescu, Gh.I. (1941). *Cronica bisericească. Cuvântul și îndemnarea Î.P.S. Patriarh pentru adunarea obștească plebiscitară*. În „*BORom*”, LIX, 1941, 9-10.
10. Gl.-mr. (r.) prof. univ. dr. Neagoe, V. (2011). *95 de ani de istorie. De la Armata a 2-a la Divizia 2 Infanterie*. În „*Străjer în calea furtunilor*”. Anul V, nr. 9, iunie. Buzău: Tipar EditGraf.
11. Nicolescu, A. (2005). *Colaborarea româno-franceză în domeniul armamentului (1930-1936)*. În „*Argesis*”, nr. XIV, seria Istorie, Pitești.
12. Petrache, C. (2009). *Vreau o armată puternică, respectată și iubită de societate*, în „*Observatorul militar*”, nr. 34, din 2-8 septembrie.
13. Pogăciaș, A., *Cum și-au salvat polonezii tezaurul în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial*. În *Historia*, <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/cum-si-au-salvat-polonezii-tezaurul-in-timpul-celui-de-al-doilea-razboi-mondial>, accesat la 28 septembrie 2021.
14. Rădulescu, A., Bitoleanu, I. (1998). *Istoria Dobrogei*, ediția a 2-a. Constanța: Editura Ex Ponto.
15. Seserman, D., Moșneagu, M., Tase, M., Mureșan, D. (2012). *Resursele umane ale Armatei Române – 150 de ani de istorie*. București.
16. Slăvescu, V. (1996). *Note și însemnări zilnice*, vol. II, ediție îngrijită, cuvânt înainte și indice de Georgeta Penelea Filitti. București: Editura Enciclopedică.
17. Spânu, A. (2017). *Generalul Paul Todorescu*. În *Jurnalul lui Victor Slăvescu (1939)*, în „*Misiunea*”, nr. 1 (4). București: Centrul de Studii Euro-Atlantice, <http://www.aos.ro/wp-content/misiunea/MISVol4Art.5.pdf>, accesat la 28 septembrie 2021.

18. Zaharia, Gh., Botoran, C. (1981). *Politica de apărare națională a României în contextul european interbelic, 1919-1939*. București.
19. Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (MAE), fond 71/1939, Eg. 1940, vol. 235, f. 354.
20. Arhivele Militare Române (AMR), fond 332, dosar nr. 62, filele 21-23.
21. AMR, fond 333, dosar nr. 1757, f. 5-35.
22. AMR, fond Marele Stat Major, Secția 1, dosar nr. 1.371, f. 298.
23. *Culte istorice protejate și autorizate să funcționeze, decizia nr. 42.353 din 9 septembrie 1940*. În „Monitorul Oficial”, nr. 216 septembrie 1940.
24. Direcția Județeană a Arhivelor Naționale (DJAN). Constanța: Prefectura Județului Constanța. Biroul M.O.N.T. Adresa nr. 1589 din 19 august 1941.
25. DJAN Constanța. Raportul către primarul Constanța. Adresa M.O.N.T., nr. 38 din martie 1939.
26. DJAN Constanța. Raportul către Procurorul general, nr. 15351 din 1 iulie 1941.
27. *Istoria Statului Major General român. Documente 1959-1947*. (1994). București: Editura Militară.
28. Legislația antievreiască (ed. Lya Benjamin) (1993). București: Editura Hasefer, doc. 25: Decretul-lege relativ la statutul militar al evreilor (4 decembrie 1940); doc. 29: Decizia Ministerului Apărării Naționale nr. 23325 din 27 ianuarie 1941 privitoare la medicina, farmacia, veterinarul, inginerul și arhitectul evrei folosiți eventual în serviciile Armatei; doc. 43, Regulamentul Ministerului Apărării Naționale nr. 2030 din 12 iulie 1941 asupra Decretului-lege nr. 3984 din 4 decembrie 1940, p. 159.
29. Monitorul_Oficial_al_Rom%C3%A2niei._Partea_1_1941-02-22,_nr._45.pdf, accesat la 28 septembrie 2021.
30. Rador (2016), <https://www.rador.ro/2016/04/07/horia-agarici-a-plecat-ca-sa-vaneze-bol%E1%B9%A3evici/>, accesat la 3 februarie 2022.
31. Raport nr. 59.240 din 9 august 1941, f. 409. Arhiva Istorică a MAE, fond 71 1920-1944. URSS Relații cu România, vol. 95, 1941, filele 409-415.
32. *Regulamentul asupra Decretului-lege relativ la Statutul Militar al Evreilor*. În „Legislația antievreiască” (ed. Lya Benjamin), *op. cit.*
33. SJANC, Fond Primăria Constanța (1878-1950), dosar 82/1938, 19/1939, 79/1939, 112/1939, 67/1940.
34. SJANC, Fond Primăria Constanța (1878-1950), dosar 112/1941, <https://amras.eu/fotografii-dupa-bombardamentul-orasului-constantina-din-1941-in-timpul-celui-de-al-doilea-razboi-mondial/>, accesat la 8 februarie 2022.
35. SJANC-1, Fond Primăria Constanța (1878-1950), dosar 72/1941, <https://amras.eu/fotografii-dupa-bombardamentul-orasului-constantina-din-1941-in-timpul-celui-de-al-doilea-razboi-mondial/>, accesat la 8 februarie 2022

36. SJANC-2, Fond Primăria Constanța (1878-1950), dosar 72/1941, <https://amras.eu/fotografii-dupa-bombardamentul-orasului-constanta-din-1941-in-timpul-celui-de-al-doilea-razboi-mondial/>, accesat la 8 februarie 2022; 138/1939, 139/1939, 140/1939, 142/1939, 81/1940.
37. http://enciclopediaromaniei.ro/w/images/4/47/Ion_Glogojanu.jpg, accesat la 28 septembrie 2021.
38. https://sg.mapn.ro/app/webroot/fileslib/upload/files/Istoricul_Secretariatului_General.pdf, accesat la 4 septembrie 2021.

